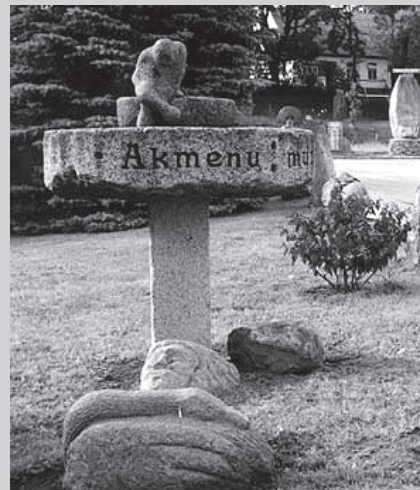

VACLOVAS INTAS

PARENGĖ DANUTĖ MUKIENĖ

2007 m. lapkričio 19 d. po ilgos ir sunkios ligos sustojo gydytojo, ilgamečio žemaičių kultūros puoselėtojo, unikalių akmenų muziejaus Mosėdyje (Skuodo r.) įkūrėjo Vaclovo Into širdis.

Vaclovas Intas gimė 1927 m. lapkričio 14 d. Skuodo rajono Aleksandrijos apylinkės Kivylių kaimo valstiečių Benignos Kovaitės ir Stanislovo Intų šeimoje. Vaclovas buvo ketvirtasis sūnus. Šeimoje tuo metu jau augo Vaclovo broliai Stasys, Jonas, Juozas, vėliau dar gimė Pranas.

Apylinkės čia gražios – platus Apšės ir Sarčio slėnis, Viršilų pušynas, tolumoje matyti Latvijos miškai. Šalia esančiame Veitelių kaime į Spigino upelį įsiliejęs Kaltis ir Vereta toliau teka Kivylių kaimo žemuma. Netoli Latvijos Spiginas susilieja su Sarčiu ir tampa Apše, Apšupe. Vingiuodama ji teka pro Kivylius, Klaišius, šiose apylinkėse garsėdama žvingiais duburiais, lugnėmis vadinamais. Viršiluose, prie Sarčio upelio, stovėjo Vaclovo dėdės Petro vandenų malūnas. Dažnas jo svečias būdavo Vaclovas.

Pro Intų sodybą vingiavo Kivylių–Klaišių kelias. Eidamas toliau Intų žemės laukais, priartėdavai prie Kauneckio dvaro, o šalia jo ir kitas kelias – Truikinai–Viršilai. Anais laikais Kaunackių dvaras dar buvo neblogai išsilaikęs – stovėjo dvaro trobesiai, dviaukštis mūrinis ligoninės pastatas. Leonas Kauneckis buvo gydytojas. Trys

gydytojo vaikai, Simono Daukanto sesers Anastazijos Daukantaitės anūakai, buvo baigę mediciną. Anastazijos jauniausias brolis Aleksandras, Simono remiamas, taip pat buvo baigęs mediciną Vilniaus universitete. Medikas buvo ir Truikinuose gyvenęs Kniupys. Šių žmonių pavyzdys visą laiką lydėjo V. Intą.

Dar vaikystėje Vaclovas savarankiškai pradėjo tyrinėti gamtą. Stengtis pažinti ją pirmiausia paskatino tėvas, didelis gamtos mylėtojas. Dėdė Nikodemas V. Intą išmokė skiepyti, dauginti augalus sėklomis, atlankomis, sodinti.

Didelė netektis Intų šeimą ištiko 1946 m., kai, nuslinkus stacioniam netoli jų sodybos buvusio Pakalniškių žvyro karjero skardžiui, žuvo šeimos maitintojas – Vaclovo tėvas.

Tais pačiais 1946-aisiais metais V. Intas įstojo į Paupyje įsikūrusį Klaipėdos žemės ūkio technikumą. Tai jam padėjo išvengti tremties, kurioje ilgus metus praleido nemažai jo artimiausių žmonių. Lygiagrečiai Vaclovas paslaptai mokėsi vakarinėje vidurinėje mokykloje. Šiam faktui iškilus viešumon, Vaclovas iš technikum praktikantų sąrašų buvo išbrauktas. Po to jis nutarė studijas pratęsti

Gedimino Žilinsko ir Danutės Mukienės nuotraukose – Mosėdis ir Vaclovo Into unikalių akmenų muziejaus lauko ekspozicijos Bartuvos upės slėnyje fragmentas

Kauno valstybiniame Vytauto Didžiojo universitete. Čia pradėjo domėtis chirurgija ir konkrečiai ortopedija. Kurdamas ramentus, pats kartais dirbdavo ir kaip stalius.

Kauno medicinos institute Vaclovas mokėsi gerai – institutą užbaigė raudonu diplomu. Čia jis tapo internistu – įsigijo šeimos terapeuto specialybę. Studijuodamas mediciną, jis papildomai domėjosi ir gamtos mokslais. Doc. A. Kublicko paskatintas, Vaclovas tais studijų metais buvo išvykęs į Kuršių mariose vykusią ichtiologinę ekspediciją. Jos dalyviai buvo įkurdinti Neringoje. Taip V. Intui susidarė galimybė pirmą kartą patyrinėti Kuršių nerijos gamtą. Tuo metu jam gimė mintis baigus mokslus įsikurti Neringoje. Tačiau 1955 m., po studijų, V. Intas grįžo į gimtinę – jis buvo paskirtas dirbti neseniai atnaujintos, išplėstos Skuodo ligoninės vidaus ligų skyriaus vėdėju. Kartu su kitais šios ligoninės medikais jis daug dėmesio skyrė Bartuvos upės pakrantės prie ligoninės sutvarkymui. 1956 m. pradžioje V. Intas atvyko dirbti į Mosėdį. Miestelis tuo metu buvo gerokai apleistas. Būsimą Mosėdžio ligoninės pastatą supo 1,5 ha senas obelių sodas. Kuriantis ligoninei, buvo įrenginėjamos ne tik patalpos, bet ir tvarkoma jos aplinka. Tuo užsiėmė patys Mosėdžio medikai.

Mosėdžio ligoninė buvo atidaryta 1957 m. rugsėjo mėnesį. Jos vadovu buvo paskirtas V. Intas. Nuo pirmųjų savo darbo Mosėdyje dienų jis daug dėmesio skyrė miestelio švarai ir grožiui. Mosėdiškiams jis pats rodė pavyzdį, kaip reikia tvarkytis.

Kada pradėtas kurti muziejus? Mosėdiškiai atsimena tokį įvykį: prie ligoninės įrengti gėlynai buvo aprėminti lauko akmenų vainikais. Ligoninės ūkvedys sumanė juos nubalinti kalkėmis. Apie tai sužinojęs V. Intas pasiūlė negadinti natūralių, pačios motinos gamtos sukurtų akmenų grožio.

Pirmąjį didesnį akmenį į anuometinės Mosėdžio ligoninės kiemą iš apylinkės laukų gydytojas V. Intas parvežė turistiniu dviračiu. Tai buvo pačiais pirmaisiais jo darbo Mosėdyje metais. Vėliau jis akmenis iš laukų jau tempdavo arkliauką į vežimą pasikinkęs, ir jais vis puošdavo ligoninės aplinką. Greitai ji tapo tikra lauko riedulių ekspozicija. Laukuose atsirinktus akmenis jis sunumeruodavo, suregistruodavo, į savo knygas surašydavo. Jei tais laikais kas nors laukuose rasdavo numeriu pažymėtą akmenį, jo neliesdavo – žinodavo, kad tai gydytojo V. Into akmuo.

Medalis gydytojui, unikalių akmenų muziejaus Mosėdyje įkūrėjui Vaclovui Intui. 1998. Dailininkas Rimantas Eidėjus. Varis, galvanoplastika, 13 x 9,5 cm

V. Intas mėgo keliauti, domėjosi kitų kraštų gyvenimu, augalija. Jis aplankė daugelį žymių buvusios Sovietų Sąjungos botanikos sodų, medelynų, Karpatus, Krymą, Kaukazą, Kopet Dago, Tianšanio, Fanų, Pamyro, Altajaus kalnus, Karakumų dykumą, Sibirą, Usurio taigą, Vladivostoką, Sachaliną, Kurilų salas, Kamčiatką, Kareliją, Murmanską. Iš čia į Mosėdį jis parvežė daugybę iki to laiko Lietu-

(Nukelta į 54 p.)

Gedimino Žilinsko nuotraukose – Vaclovo Into unikalių akmenų muziejaus fragmentai ir V. Intas 1997 m. su Akademinio žemaičių jaunimo korporacijos „Samogitia“ nariais V. Into sodyboje suformuotame „Vulkano krateryje“

(Atkelta iš 53 p.)

voje neaugusių augalų. Vien iš Altajaus į Mosėdį jis atsiuntė 34 siuntinius su sodinukais. Daugelis jų prigijo Mosėdyje. Vien lignoninės sodo ir kituose miestelyje įrengtuose tvenkinėliuose, kurių dugnas buvo išklotas polietilenu plėve, jo rūpesčiu buvo pasodinta 11 rūšių vandens lelijų, atvežtų iš Taškento, Suchumio, Maskvos, Jaltos, Dušambės, Kauno botanikos sodų. Septynios rūšys prigijo. Šiuose tvenkiniuose buvo įveista ir nemažai dekoratyvinių bei kitokių žuvų – karosų, lynų, karpių, auksaspalvių orfų. Šalia lignoninės V. Intas įrengė voljerus, kuriuose pradėjo auginti retus paukščius – fazanus, iš kurių itin akį traukė auksiniai, karališkieji, ir deimantiniai, taip pat papūgėlės, putpelės, kelių rūšių žąsis, antis, povus, baltuosius kalakutus ir nemažai kitų.

Laikui einant Vaclovo interesų laukas didėjo, todėl ribota lignoninės erdvė, pradėjo varžyti gydytoją. Jis iškėlė idėją, kad apie lignoninę suformuotą riedulių ekspoziciją reikėtų išplėsti – laikas palei Bartuvos upę pradėti kurti muziejų po atviru dangumi. Ne bet kaip, o formuojant ekspoziciją būtina taikyti mineralogijos mokslo ir landšaftinius vietovės tvarkymo principus. Tardamasis su kitų sričių specialistais, Vaclovas pasiekė, kad Mosėdyje būtų pradėtas kurti akmenų parkas. Žemėtvarkos institutas ėmė rengti tokio parko projektą. Dendrologinę dalį projektavo landšafto specialistai Rūta ir Alfonsas Kiškiai. Konsultavo geologijos ir mineralogijos mokslų daktaras profesorius A. Gaigalas. Būsimajam parkui pietvakarinėje miestelio dalyje, dešiniajame Bartuvos upės krante, buvo išskirtas 10 ha žemės plotas. Parko kūrimo darbai čia prasidėjo 1972 m. Formuojantis jam, į parką kasmet vis labiau darėsi panašus visas Mosėdžio miestelis – grožis apkerėjo jo gyventojus. Greitai į Mosėdį pradėjo plūsti turistai, sodininkai.

1976 m. senoji Mosėdžio lignoninė, kaip neturinti perspektyvos, buvo uždaryta, o jos medinis pastatas nugriautas. Gydytojas V. Intas toliau dirbo Mosėdžio apylinkės ambulatorijoje, aptarnaudavo daugiau negu 3 000 gyventojų. Jis rūpinosi ir 1980 m. pradėta naujos ambulatorijos bei vaistinės statyba.

Mosėdyje kuriamas akmenų parkas, metams einant, kėlė vis didesnę visuomenės susidomėjimą. Tuometinis Lietuvos KP Centro Komitetas bei Lietuvos TSR Ministrų Taryba 1979 m. vasario 26 d. priėmė nutarimą Mosėdyje įsteigti Valstybinio gamtos apsaugos komiteto Respublikinį unikalių akmenų muziejų.

Restauruotame vandens malūne įsikūrė muziejaus administracija ir kamerinė muziejaus ekspozicija. Joje lankytojai buvo supažindinami ir su Lietuvos naudingosiomis iškasenomis, sumedėjusiais augalais, kurie savo kietumu ir svoriu nenusileidžia akmeniui.

Muziejaus teritorijoje buvo eksponuojama nemažai girnų. Pirmąsias jų V. Intas parsivežė iš senelio Domininko Into buvusio malūno, kuris stovėjo Viršilių kaime, prie Sarčio upelio. Kitos girnos į Mosėdį atkeliavo iš Liksūdės, Žebrojų, Šerkšnių, Drupių, Knežės, Šarkės, Notėnų, Gėsalų, Puodkalių, Babrungėnų malūnų. Nemažai girnų yra ir iš tolimesnių rajonų. Muziejuje esančius dubenuotuosius akmenis V. Intas aptiko melioruojamuose laukuose, kai juos kartu su kitais rieduliais į krūvas jau buvo sutraukę melioratoriai. Vienas iš tokių dubenuotųjų akmenų surastas Šerkšnių kaime, kitas – Šakalės ir Erlos upelių santakoje, Igarių kaime, trečiasis – Šilalės kaime įrengtoje akmenų skaldykloje. Ekspozicijoje – apie 200 didelių riedulių, apie 600 jų – muziejaus eksponatų sandėliavai-

mo vietoje. Muziejaus lauko ekspoziciją supa apie 400 m ilgio 70 cm aukščio krantinių akmenų tvora.

1987 m. lapkričio 13 d. Mosėdžio apylinkės salėje gražiai buvo paminėtas gydytojo V. Into 60-metis.

1989 m. balandžio mėnesį Mosėdyje visuomenei pristatytas V. Into sumanymas miestelio centre kuriamame skvere ažuolais pagerbti, įamžinti didžiuosius Žemaitijos ir Lietuvos vyrus, svarbiausius istorijos įvykius. Greitai po to čia buvo įamžintas Simono Daukanto, Motiejaus Valančiaus, Jurgio Pabrėžos, Mato Šalčiaus ir daugelio kitų iškilų mūsų valstybės žmonių atminimas. Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejui skirtas akmuo Mosėdyje pastatytas gerokai prieš tai. Yra čia ir akmuo, skirtas Kristijono Donelaičio 275-osioms metinėms. Šio jubiliejaus proga Mosėdyje pasodintas ažuoliukas, kurį V. Intas parvežė iš K. Donelaičiui brangių Lazdynėlių. Laikui einant Mosėdyje ir Akmenų muziejuje V. Intas pradėjo „įkurdinti“ ir įvairius inkarus, sraigtus, grandines bei panašius daiktus.

1994 m. anuo metu dar JAV gyvenęs gamtosaugininkas, dabartinis Lietuvos Respublikos Prezidentas Valdas Adamkus savo įsteigtą vardinę premiją už aplinkos apsaugą paskyrė Vilniaus universiteto profesorius Česlovui Kudabai (po mirties) ir Respublikinio unikalių akmenų muziejaus Mosėdyje įkūrėjui, direktoriui Vaclovui Intui. Apdovanotas jis ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 5-ojo laipsnio ordinu, jo nuopelnai Lietuvai įvertinti ir daugeliu kitų aukštų apdovanojimų.

1988 m. V. Intas sunkiai susirgo – jį ištiko infarktas. Gydydamasis sumanė parengti spaudai ir išleisti dvi knygutes – „Viskas apie žemę“ ir „Viskas apie vandenį“.

Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo pradėjo siautėti metalo vagys ir prekyautojai. Jie nusiaubė ir Mosėdį – V. Into išpuoselėtame muziejuje nuo akmenų buvo nuplėšta nemažai bareljefinių portretų ir lentelių. Protestuodamas prieš tokį barbarizmą, V. Intas lauko ekspozicijoje ant riedulių išrašė plakato, šūkio žanro užrašų. Tada bronzos lentelės, kurios dera prie akmens ir kuriose buvo įamžintos atmintinos, mūsų valstybės istorijai svarbios datos, iškilų žmonių pavardės, buvo pakeistos pigiomis, supirkinėtojų nedominančiomis žalsvai emaliuotomis skardos lentelėmis. Tais metais miestų ir vietovių pavadinimai, Mosėdyje pradėti kalti ir akmenyje.

Laikui einant Muziejaus akmenų parke (lauko ekspozicijos teritorijoje esančioje erdvoje aikštėje) pradėta rengti masinius kultūrinius renginius. Čia 1993 m. vyko tarptautinio folkloro festivalio „Baltica – 93“ renginiai, 1997 m. vasarą – tarptautinis folkloro festivalis „Lek gervės, lek gervelės“, *country* muzikos festivalis „Mokūlis – 97“.

1992 m. rugsėjo 24 d. isteigus Salantų regioninį parką, į jo teritoriją pateko ir Mosėdis su Respublikiniu unikalių akmenų muziejumi.

1997 m. pavasarį V. Into sveikata dar labiau pablogėjo. Savo septyniasdešimtmečio išvakarėse jis gydytojo praktikos atsiskė. Jo darbus toliau tęsė buvę kolegos, respublikinio unikalių akmenų muziejaus, kuris priklauso Aplinkos ministerijai, darbuotojai. 2005 m. Respublikiniam unikalių akmenų muziejui buvo suteiktas Vaclovo Into vardas. 2007 m. muziejus sulaukė naujo, energingo vadovo – muziejui pradėjo vadovauti Skuodo rajone žinomas kultūros darbuotojas, žemaičių kultūros puoselėtojas Evaldas Razgus.

Literatūra:

1. Juozas Vyšniauskas. „Akmenų muziejus – dovana gimtajam kraštui“, *Mūsų žodis*. - Skuodas, 1997-11-15.